

והחזקת בו!

על רגישות חברתית

ספר ויקרא פרק כה

(לה) וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו גר ותושב נסי עימך. (לו) אל תקח מאתו נפש ומרבית נזראת מאליה נסי אחיך עמך:

רש"י על ויקרא פרק כה פסוק לה

(לה) והחזקת בו - אל תניחנהו שירד ויפול ויהיה קשה להקימו **אלא חזקהו משעת מוטת היד**. למה זה דומה למשאווי שעל החמור עושהו על החמור אחד תופס בו ומעמידו נפל לארץ חמשה אין מעמידין אותו:

(ילקוט שמעוני ויקרא - פרק כה - רמז תרסה)

וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו. כתיב אשרי משכיל אל דל אמר ר' יונה אשרי נותן אל דל אין כתיב כאן אלא אשרי משכיל אל דל הוי מסתכל בו היאך לזכות עמו. ר' יונה כך היה עושה בשעה שהיה רואה עני ובן טובים ובן גדולים שירד מנכסיו והוא מתבייש ליקח היה הולך אצלו ואמר לו בשביל ששמעתי שנפל לך ירושה במדינת הים הא לך חפץ זה וכיוון שאת מרויח את נותנו לי ובשעה שהיה נותן לו היה אומר לו במתנה נתתם לך.

רש"ר הירש פרשת בהר

ומטה ידו עמך. לא מצאנו במקום אחר, ש"מוט" מתייחס ל"יד", אלא הוא מתייחס תמיד ל"רגל" או לנושא בכללו. אילו נאמר כאן: ומט עמך, או: ומטה רגלו עמך, היה הכתוב מתאר את תחילת הנפילה, הווה אומר: את הסכנה לעצם הקיום; ותכלית הסיוע היתה שמירת הקיום. אך נאמר כאן "ומטה ידו עמך", ולשון זו מבטאת את החלשת הפעילות.

תורת משה לאלשיך על ויקרא פרק כה פסוק לה

וזהו והחזקת בו וכו' וחי עמך. ועל פי דרכו כיוון באומרו והחזקת בו לומר, אל תאמר בלבבך כי אם ימוך אחי כמה אחים לו בכל ישראל, ואם מטה ידו ליפול יתקיים על ידי אחרים. וזהו אומרו והחזקת בו, כלומר אתה ולא שתהיה מהאומרים יתנו אחרים והוא לא יתן.

פרדס יוסף על שמות פרק כה פסוק ב

ובפרק ה' מי"ג דאבות לא יתן ולא יתנו אחרים רשע, והקשו אם לא יתן איך נחשב בין ד' מדות של נותני צדקה. וי"ל שרמזה לנו אופן נתינת צדקה לא כמו שציוותה תורה (ויקרא כ"ה, כ"ה ול"ט) וכי ימוך אחיך והחזקת בו, ודרשו חז"ל [תו"כ בהר פרשה ה'] דאל תניחנו שירד ויפול, אבל הוא נותן ע"י הפרינציפ הסדומי ע"י ז' דרישות וחקירות באופן שידע שהנתינה היא הנתינה האחרונה, שבטוח שלא יקבל עוד שעתה במצב אשר לא יכול לחיות, וזה הרעיון לא יתן ולא יתנו אחרים, נותנים רק באופן שבטוחים שלא יהיו נצרכים לתת לו עוד:

שפת אמת ספר ויקרא - פרשת בהר - שנת [תרמ"א]

בפסוק וכי ימוך כו' והחזקת בו כו' וחי אחיך עמך. ובמד' ¹רש"י וא"ת נפגשו כו' מאיר עיני שניהם ה'. וזה הענין נוהג הן בעשיר הן בחכם. וממשמע שנאמר והחזקת בו שיש בכח איש להחזיק ביד חבירו שמטה ידו וחי עמך כי הנקודה

חיות יכול להתפשט עד אין שיעור. והקב"ה וב"ש משפיע בכל יום לכלל הבריאה כל הצטרפות שלהם הן בנפש הן בגוף וע"ז מברכין הזן את העולם כולו דייקא. רק שהמקבלים צריכין להתאחד ולתת זה לזה באחדות אחד. ואז אין מחסור דבר. וכיון שימוך אחיך ומטה ידו עמך בוודאי נמצא העזר אצלך. ואם כי אינו רואה שיהיה בכחו כל כך. ע"ז נאמר מאיר עיני שניהם ה' שע"י התאחדות ישרה עליהם ברכה. וכן בתוכחות כת' הוכח תוכיח כו' ולא תשא עליו חטא. פי' שאם מונע מלהוכיח יש לו חלק בהחטא שכיון שרואה ויכול להוכיח באמת צריך חבירו לתוכחה שלו והוא מונע הטוב מבעליו שעזר חבירו הוא אצלו. שכך ברא הש"י שיהיה לזה סיוע מזה וזה לזה יצטרכו כדי שיבינו כולם כי הכל מהש"י. ולא יהיה כל השלימות אצל א'. ולכן איזה חכם הלומד מכל אדם שיש אצל כ"א דבר מיוחד יותר מלאחרים מטעם הנ"ל:

וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו" (ויקרא כה,לה). יהודי צריך להיות מוכן ללכת בבואו עד צוואר כדי לעזור ליהודי אחר. רצונך להרים אדם השקוע בבואו, עליך לרדת לתוך הבוא ולמשכו משם, שכן אין מושכים מלמעלה!

(רבי שלמה מקרלין)

המדרגה הגבוהה בצדקה היא, שאתה עוזר לרעך בשעה שהוא נמצא "עימך" – שרוי עימך באותה מצוקה. זאת כוונת הפסוק "אשרי משכיל אל דל ביום רעה" – שהוא עצמו, הנותן, נמצא "ביום רעה". (אמרי שפר)

העיקר העידוד

"והחזקת בו" – בכל ענייני צדקה וחסד העיקר הוא העידוד. כך זה בצדקה, שהעיקר הוא לפייס את החבר ולהשתתף בצערו, לנחמו בדברים ולחזקו. וכך בגמילות חסדים, שבה יש לחוש את צערו של השני, עד שהלה ירגיש שהגומל חסד עימו לא נותן לו סתם הלוואה, אלא משתתף בצערו ממש.

(ספר המאמרים תש"ט)